

تۆسنی رهشیت

کلامی ری

(فهرااد شاگهلی) له تیپی کرلیکهوه هیناوتیتیه
سه رپینوسی کوردی، پیشهکیی بۆ نویسه و
فهراههنگۆکی بۆ داناوه.

بوارهدا جیدهستی مامۆستا شوکور مستهفا زۆر ئاشکرایه
و له هه موو کهسیک زیاتر کاری کردوه.

له ناوه راستی سالانی ههشتادا (که ئیستا ئیدی بۆته
سهدهی رابوردوو!) وام بۆ هه لکهوت که به شیوهیهکی
رهسمی سهری یهکیتهیی سۆقیت بدهم و به تایهتیش
ماوهیهکی باش له هه ر سۆقیت کۆماری ئهرمه نستان،
نازه ربايجان و گورجستان، که کوردیان تیدا دهژیا،
بمینهوه. ئەم سهردانه بوو به دهروازهیهکی باش بۆ
دروستکردنی دۆستایه تیبیهکی گه رموگور له گه ل رووناکبیر
و نووسه رانی کوردی ئەو ناوچه یه دا، که خوشبه ختانه، تا
ئیسناش هه ر به رده وامه. هه ر به و هۆیه شه وه له ماوه یه کی
کورتدا خۆم فیری ئه ل فویته کرلیک کرد بۆ ئه وه ی
به ره مه می ئەو دۆستانه بخوینمه وه. دواتریش داوام له
هه ندی له نووسه رانی ئەوی کرد که چه ند لیکۆلینه وه یه ک
له باره ی شیعهر و په خشان و درامای خوینانه وه ئاماده
بکه ن، به لام به داخه وه هه ر وا بینه نجام مایه وه.

به هۆی شاره زابوونه وه له ئەده بی کوردی سۆقیت و
ئاشنا یه تیبی رووناکبیران و نووسه رانه وه ئەوه م بۆ روون
بووه وه که ئەو خزمانه ئەده بیکی ده وله مه ند و چاکیان
هه یه و له رووی فه ره نه نگیه وه هه ولتیکي زۆریان داوه بۆ
خزمه تکردن و پیشه خستنی گه لی کورد و زمانی کوردی.
بۆ ئه وه ی دواتر خوینهر بپنومید نه که م ده بی پیشه کی ئەوه
بدرکینم که ئەگه رچی له نیوه زیاتری نووسه ران و
رووناکبیرانی کوردی سۆقیت شاعیر بوون، به لام شاعیری
گه وه و شیعری چاکیان یه کجار که م بوو. که چی به
پیشه وانه وه له رووی په خشانه وه، به تایه تی
کورته چیرۆک و رۆمان، به ره مه میکي باش و تا راده یه ک
پیشه که وتوویان هه بوو. له مه دا دیاره ئاشنا یه تیبی
نووسه ره کانیان له گه ل فه ره نه نگي ده وله مه ندی رووس و
گه لانی نزیکي خۆیان رۆلێکی گه وه ی بینه وه. له م
بواره دا سوودیان له ئەده بی رووسی وه رگرتوه، به لام
چیرۆکی شیعرییان هه ر چیرۆکه فۆلکلۆرییه گوندییه
کۆچرییه که بوو، تا راده یه کی زۆریش هه ر وا مایه وه. له
ناو شاعیره کانی کوردی سۆقیتدا به ره مه می هه ندیکیان
زیاتر سه رنجی راکیشام، که یه کیکیان کاک تۆسنی
ره شیت (ره شید) بوو.

تۆسنی ره شیت سالی ۱۹۴۱ له گوندی کوره که ند (که
دواتر ناوی کرابوه فیریک)، له ناوچه ی ئیشمیازین له

کورده کانی سۆقیتی جاران و ئه ده بیاتی کوردی سۆقیت

نامه وی ئەم پیشه کییه بۆ میترووی کوردی سۆقیت یا
ئه ده بی کوردی له کوردستانی سۆقیت ته رخان بکه م. ئەوه
ده رفه تیکي له بارتر و پشوو یه کی درێژتری ده وی.
ئه گه رچی تا ئیستا گه لی لیکۆلینه وه له باره ی میترووی
سیاسی ئەو به شه ی نه ته وه ی کورده وه نووسراوه، به لام
ئەو ئەده به کوردیه ی له و به شه ی نیشتمانه که ماندا
نووسراوه، به ته وای له تاریکیدا ماوه ته وه و کوردی
به شه کانی دیکه ی کوردستان ناگادارییه کی یه کجار
که میان له باره وه هه یه. سیاسه تی سۆقیتی جاران
رێگه ی به هاتوچۆ و تیکه لی نه ده دا. هه ندی له و
خویندکاره کوردانه ی له سه ره تای شه سه ته کاندای بۆ خویندن
چوو بوونه سۆقیت، جاروبار شتیکیان له سه ر کوردی
سۆقیت ده نووسی، به لام هه رگیز وینه یه کی راسته قینه و
ته وای ژبانی کۆمه لایه تی و فه ره نه نگي ئەو ناوچه یه
نه گه یشته ده ست خوینهری کورد. چه ند تیکه ستیکي
نووسه رانی کوردی سۆقیت گوێزانه وه سه ر ئه ل فویته
کوردی یا هه ر «ته رجه مه» ی کوردی خواروو کران. له م

نهرمه‌نستان له دایک بووه. دۆکتۆرای له زانستی کیمبایدا وهرگرتوه. به‌که‌مین دیوانی کاک تۆسن (کلامی ری) بوو که سالی ۱۹۷۵ بلاو کراوه‌ته‌وه. دیوانی دووه‌می ناوی (زۆزان) که وهک به‌شیکي ته‌تۆلۆگیای (باهارا ته‌زه) سالی ۱۹۸۴ بلاو بوته‌وه و سالی ۱۹۸۷ یش دیوانی (نیقرۆ)ی بلاو کرده‌وه. له‌م سالانه‌ی دواییدا دهستی داوه‌ته‌ نووسینی کورته‌چیرۆک و شیعری که‌متر ده‌نووسیت.

دوای هه‌له‌شه‌وه‌ی سیسته‌می سۆسبالیستی سۆقیت، هه‌له‌مه‌رجی ژبانی کورده‌کانی سۆقیت، رۆژ له دوای رۆژ، به‌ره‌و خراپی ده‌چوو. نه‌و که‌مه‌ مافه‌ فه‌ره‌ه‌نگیانه‌ی هه‌یانبوو، نه‌وه‌شیان ورده‌ ورده‌ لی سهندنه‌وه. ته‌نیا له‌ نهرمه‌نستان نزیکه‌ی بیست هه‌زار کوردی موسولمان ده‌رکران و ئاواره‌ی کۆماره‌کانی دیکه‌ کران که‌ خه‌له‌که‌ی موسولمان بوون. له‌ ناو نه‌وانه‌دا دوو دۆستی خۆشه‌ویستم هه‌بوون: چیرۆکنووس و نیشتمانپه‌روه‌ری هه‌ژا خوالیخۆشبوو مامۆستا عه‌لی عه‌بدوولپه‌رمان و مامۆستا کنیازی ئیبراهیمۆف، که‌ پروفیسۆری نه‌ده‌بیاتی تازهری بوو له‌ زانستگه‌ی ئیریقان.

کاتی دوو کۆماری تازهریایجان و نهرمه‌نستان به‌ هۆی ناوچه‌ی (ناگۆرنی قه‌ره‌باخ) هه‌ شه‌ریان هه‌له‌گیرساند، لێره‌شدا دیسان کورده‌که‌ توش بوو، چونکه‌ به‌شی زۆری دانیشتووانی نه‌و ناوچه‌یه‌ کوردن. هه‌ردوو لایه‌ن ده‌یانویست کورد وهک که‌ره‌سته‌یه‌کی سیاسی به‌ کار بینن دژی لایه‌که‌ی دیکه‌، بچ نه‌وه‌ی که‌سیان هه‌چ مافیک و هه‌چ سه‌ره‌ستیه‌ک به‌ کورد په‌وایه‌ بینن.

به‌ هۆی نه‌م هه‌له‌مه‌رجه‌ تازه‌یه‌وه‌ به‌شیکي زۆری دانیشتووانی کوردی نه‌و کۆمارانه‌، به‌ تایبه‌تیش رووناکبیره‌کانیان، په‌ره‌وازه‌ بوون، ولاته‌که‌یان به‌ جی هه‌شت و روویان کرده‌ ولاتانی دیکه‌. هه‌ندیکیان له‌ شاره‌ گه‌وره‌کانی رووسیا گه‌ڕانه‌وه‌، بۆ نمونه‌ مۆسکۆ و هه‌ندیکي دیکه‌شیان روویان کرده‌ نه‌وروپای رۆژاوا و ئاوسترالیا. کاک تۆسن به‌کیتک بوو له‌وانه‌ی که‌ نهرمه‌نستانیان به‌ جی هه‌شت و ئیستا له‌ گه‌له‌ خانمه‌که‌یدا، (نوورا جه‌وه‌ری)، که‌ کچی مامۆستا حاجی جندییه‌، له‌ ئاوسترالیا ده‌ژی. نوورا خان مۆسیقازانیکی گه‌وره‌ و ناوداره‌. له‌ بواری مۆسیقای کوردیدا گه‌له‌ لیکۆلینه‌وه‌ی گرنگی نووسیون. ئیستا په‌نگه‌ ئیدی زه‌حمه‌ت بیت مرۆف بتوانیت باسی نه‌ده‌بی کوردی له‌ کۆماره‌کانی نهرمه‌نستان و تازهریایجان و گورجستان بکات. نه‌وه‌ی هه‌یه‌ بوته‌ به‌شیک له‌ رابوردو.

پروسیسی به‌ کوردی نووسین له‌ سۆقیتی پێشوو به‌ چه‌ند قۆناغیکي جیاوازا تپه‌په‌ریوه‌. نه‌گه‌رجی له‌ هه‌چ سه‌رده‌مه‌یکدا فه‌ره‌ه‌نگی کورد، رۆشنییری کورد، له‌ تازار و ده‌رد و چه‌وساندنه‌وه‌وه‌ دوور نه‌بووه‌، به‌لام په‌شته‌رین لاپه‌ره‌ی نه‌و مێژوووه‌ سالانی حوکمی ستالین بوو. سالانیکی دووردریژ خۆیندن و نووسین به‌ کوردی هه‌ر به‌

ته‌واوی قه‌ده‌غه‌ کرابوو. هه‌ندئ له‌ رووناکبیران و نووسه‌ران که‌وته‌نه‌ به‌ر شالای راونان و به‌ندکردن. به‌کیتک له‌وانه‌ رۆماننووسی گه‌وره‌ (عه‌ره‌بی شه‌مۆ) بوو، که‌ سالانیکی زۆری له‌ به‌ندیخانه‌ و ئۆردوگا زۆره‌ملیکاندا برده‌بووه‌ سه‌ر. شه‌مۆ دوای ده‌رچوونیشی له‌ زیندان و تا نه‌و رۆژبه‌یش که‌ مرد نه‌پۆترابوو باسی هه‌موو ده‌ردیسه‌ری و تازار و نه‌شکه‌نجه‌کانی خۆی بکات.

وا پێ ده‌چیت کورده‌کانی سۆقیت به‌ک دوو جار نه‌لفووییان گۆرییت، تا له‌ دواییدا ده‌ستیان کردۆته‌ به‌کاره‌یتانی نه‌لفوویی کرلیک بۆ نووسینی کوردی. دیاره‌ نه‌و نه‌لفوویی کرلیکه‌ جه‌ره‌ گونجاندنیکي نه‌لفوویی رووسییه‌ له‌ گه‌له‌ نه‌و فۆنیمانه‌ی که‌ له‌ زمانی کوردیدا هه‌ن. له‌ رووی زانستییه‌وه‌ نه‌لفوویی کرلیک به‌و شپوه‌ سیستیمه‌ی که‌ کوردی سۆقیت به‌ کاریان ده‌هه‌نا، به‌کجار ریکۆپیتک و گونجاو بوو. نه‌وان بۆ هه‌موو فۆنیمه‌کان وینه‌یه‌کی سه‌ره‌خۆیان داناوو. وینه‌ی هه‌ندئ ده‌نگیشیان داناوو که‌ نه‌وان پێیان وا بوو له‌ زمانی کوردیدا هه‌ن، به‌لام ده‌زانم کوردی خۆینده‌واری هه‌ندئ ناوچه‌ی دیکه‌ی کوردستان باوه‌ریان نییه‌ که‌ ده‌نگی وا له‌ زمانی کوردیدا هه‌یت. نه‌وان، بۆ نمونه‌، دوو جه‌ره‌ تیبی جیاوازیان به‌ کار ده‌هه‌نا بۆ نوینه‌رایه‌تیکردنی دوو جه‌ره‌ ده‌نگی (پ، ت، ک، چ). هه‌روه‌ها دوو فۆنیمی (ر) و (رایان به‌ دوو شپوه‌ی جیاواز ده‌نووسی. نه‌م جه‌ره‌ جیاوازیانه‌یان به‌ هۆی نیشانه‌یه‌کی زیاده‌وه‌، که‌ ده‌یانخسته‌ سه‌ر یا ژیر یا ته‌نیش تپیتک، دروست ده‌کرد. نه‌م نیشانه‌ له‌ زماناسیدا پێیان ده‌گوتری (دیاکریتیکی Diacritic). نه‌گه‌ر له‌ سه‌ر بنه‌ما زانستییه‌کانی زمان بێر له‌و سیستیمه‌ بکه‌ینه‌وه‌ ده‌بێ بلیین که‌ شپوه‌ نووسینی کوردی به‌ نه‌لفوویی کرلیک زۆر له‌ شپوه‌ نووسینی کوردی به‌ تیبی لاتینی پێشکه‌وتووتر و ریکۆپیتکتر و راستتر بوو. چونکه‌ ده‌زانین نه‌و سیستیمه‌ لاتینییه‌ی که‌ جه‌لاهدت به‌درخان دایناوه‌ و ئیستا کوردی تورکیا، به‌ تایبه‌ت له‌ ده‌ره‌وه‌ی ولات، به‌ کاری ده‌هه‌ین، لاساییکردنه‌وه‌یه‌کی نه‌لفوویی تورکییه‌ و له‌ زۆر رووه‌ ناراست و نازانستییه‌ و له‌ گه‌له‌ فۆنیمه‌کانی زمانی کوردیدا ناگۆنجیت.

له‌ کاتی گواستنه‌وه‌ی نه‌م تیکستانه‌دا بۆ نه‌لفوویی کوردستانی خواروو هه‌ندئ گه‌روگرتی رینووس و ریزمان هه‌بوون که‌ ده‌بوو به‌ شپوه‌یه‌کی وا یه‌کالایان بکه‌مه‌وه‌ که‌ بکری له‌ سه‌رتاسه‌ری شیعره‌کاندا په‌یره‌وی بکری. به‌ شپوه‌یه‌کی گشتی من نه‌م بنه‌مایانه‌م په‌چاو کردوون:

- ئامرازی پێوه‌ستی (و) له‌ نه‌لفوویی کرلیکدا وهک بزۆنیکی (قاول، قۆکال) درپژ، واته‌ وهک (وو) به‌ کار هه‌نراوه‌، بچ نه‌وه‌ی گۆی به‌وه‌ بدریت که‌ وشه‌ی پێشوو به‌ بزۆنی یا به‌ کۆنسوانت دوایی هاتوو. له‌ نه‌لفوویی لاتینییدا نه‌م هه‌له‌یه‌ ده‌کریت. من له‌م گواستنه‌وه‌یه‌دا ئامرازی پێوه‌ستم وهک (و) به‌ کار هه‌نراوه‌، که‌ دیاره‌ ده‌کرئ وهک بزۆنییش و وهک کۆنسوانتییش

کردوو، نهک وهک کیلگه یهک بو لیکۆلینه وهی زمانه وانى. پیم خوش بوو نمونه یهک له شیعرى کوردستانی سوڤیت بکه ویتته بهرچاوی خوتنه ری کورد له بهشه کانی دیکه ی کوردستان. من پیم وایه ته ده بی کوردی بهو ته ده به ده گوتری که به زمانی کوردی نووسراوه، بی بیرکردنه وه له دیالیتکت (زاراوا) یا نه ل فوی یا جیگه ی دانیشتنی نووسه ره که. ته ده بی بیاتی کوردی سوڤیتی جارن به شیکى خوشه ویست و گرنگی ته ده بی بیاتی کوردییه و ده بی بیناسین و له چوارچیه ی سامانی نه ته وایه تیماندا جیگه ی بدریتی و تویتینه وهی له سه ر بکریت.

ستۆکهۆلم، به هاری ۲۰۰۰

کلاما ری

سبه زوویه
 باهاریا خواهش
 په نجی رۆبیدا سه ری چیا،
 ته فی سبی
 رابووم سه ر پی،
 دنیا ته مام هوگر منرا.
 به خته وه ری و ئو غرزی منرا هوگر.
 مه حه قسیبا ته ف، دایه سه ر ری.
 نه زم ئیرۆ خوه یی دن،
 چیا و بانى،
 دهشت و زۆزان
 ته ف یی من.
 میسه و ناف،
 چه م و کانیری یی من،
 هیفا نارینری یا منه،
 توپا رۆبیتی یا منه.
 کی ئالی بخوازم ریا منه،
 پیتسیبا من تو حدود تونه
 هه ر وه لاته ک من هیورگه
 ئیمه کی ل ور ره حه ت به،
 پارى نانی وانا که ره
 دیسا سبی ری ل بهر ته.
 نه گه ر دنیا من هندکه،
 عه رشى عه زمان
 منرا مه یدان.
 ریا کادز بو من شقه ری
 ته ف ئو غر و به خته وه ریه
 به سه ر وى
 سلاف بکم
 پیور و مه زن
 ده ربا ز به جهم سته برکی دل

بخوتیریتته وه. له و شویتانه دا که زانیومه کار ده کاته سه ر کیش (وه زنی) شیعه ره که به شیه ی (ئو) نووسیه م.
 - ناوی لیکدرا وه هه ندی جار پیکه وه نووسراوه و هه ندی جاریش به جیاواز. من له م رووه وه بنه مایه کی زانستیم به کار بردوو و نه و وشه یه ی به راستی لیکدراوه کردوو مه به یه ک وشه؛ بو نمونه (دلسار، نهک دل سار)
 - کرداری لیکدراو، له کاتی گه ردانکردندا پیکه وه نووسرابوو، من به جیا ده بنووسم. نمونه (خه بهر دم، نهک خه بهر دم)، (حز دکن، نهک حز دکن)، (پال دایه، نهک پال دایه).

- پۆستپۆزیشن له گه ل وشه که ی پيش خۆیدا نووسرابوو، منیش هه ر وای ده نووسم. نمونه (منرا، عه ر دیدا، دنیدا، گوندى مه فا...)

- کرداری بوون (Verb to be, Copula) له گه ل وشه که ی پيش خۆیدا پیکه وه نووسرابوو، منیش هه ر وام نووسیه م. نمونه: (بیتخه من، تفاقن، بلوورن). له شیه ریتنوسی لاتینیدا نه مانه جیاواز ده نووسرین، که زۆر گرفت دروست ده کات.

- یه کی له و گۆرانه گرنگانه ی به سه ر ریتزماندا هاتوو له لای کوردی سوڤیت، ته وه یه که پرپۆزیشن تا راده یه کی زۆر ون بووه و رۆلی نه مـاوه، به تایبه تی ته و پرپۆزیشنانه ی که به دواياندا پۆستپۆزیشن دیت. دیاره من له م رووه وه هیچ ده ستکاریه کم نه کردوو ته گه رچی ته مه هه له یه کی زمانه وانیه یه. نمونه: (گوه ی مندا، له جیی د گوه ی مندا)، (منرا، له جیی ب منرا)، (منرا، له جیی ژ منرا)، (هیقیبا، له جیی ل هیقیبا، یان ب هیقیبا)، (ده فی دخه، له جیی ل ده فی دخه)...

- شیه ی کۆی ناو لای کوردی سوڤیت به پاشگری (ید) دروست ده بیت، وهک: کورید مه، ژنید وان. ته م پاشگره هه ندی جار کورت ده کریته وه و ده کری به (ی). نمونه: (کلامی ری، له جیی کلامید ری)، (چه عقی ته، له جیی چه عقید ته)، (خه می وان، له جیی خه مید وان).

- ئاوه لکار و ئامرازی پیه وهستی (ژی) به جیاواز نووسرابوو، به لام من له گه ل وشه که ی پيش خۆیدا پیکه وه یان ده نووسم. نمونه: (به رفزی، نهک به رف زی)، (کانیری، نهک کانی زی)، (ته عقیتری، نهک ته عقیتری زی)

- بزویی (ئا) که قۆکالیتی دریتزه، هه ندی جار ده گۆری و ده کری به بزوییکی کورتی (ه) له گه ل کۆنسوانتی (ع) دا. نمونه (چا، تاف، چال) ده بنه (چه عقی، ته عقی، چه عی). ته مانه هه ر وهک خۆیان هیلراونه ته وه، چونکه بو لیکۆلینه وهی زمانه وانى له سه ر شیه و زاراوا ی کوردی سوڤیت ته م تایبه تیبا نه ی زمان ده بی بیاریزرین و لیبا ن بکۆلریتته وه.

راستییه که ی ته وه یه که من ته م تیکسته م پيش هه موو شتییک وهک تیکستیکی جوان، وهک شیعیکی ته ماشا

لهیل و مهجرووم
ور بیینم
مرازی وان
بگهینم.

عه دلایی

قبیزه که سۆسنهک
دایه بهر بیینا خوه،
بین دکه، دکه نه،
ته عقیژی ئه و قبیزک
کرییه ناخ په نچی خوه،
گهرم دکه، شا دبه.
ئهزل وان دنهپیرم
شا دبم.

< > < >

حافا گه لیمه...

ل بنی گه لی
خوشینییا چه مه،
کو که نارارا،
کوزنارارا
قاش و زانگار
که تییه قال جهنگی.
گه لی پر کووره
ب وی کوورایی
دخوزه، وهکی
دهنگی چه م کهر که
کو خوشینییا وی
که سهک سه نه که.
حافا گه لیمه،
ژ بنی گه لی
خوشینییا چه م تی
و منرا دبئی:
«ئهز هه مه، دبهیتی».

گاڤا لازم به
ئهز دشه وتم،
وهکی، گهرم بین،
یی سهرما دکن،
کو دلرهم بین
یی کو دلسارن.
جارناژی گاڤا
ئهز په حهت دبم
ئهزی ته نیتمه،
موسا میتقانه
تهف که چا که زی،
من دین سولتان،
زهفتی خوه دکن.
دل دلهک، گومان
من دکن شاییر،
هه ما قیدازی
عه مر دیینم.

< > < >

وهکی رۆژا
منه ئیرو،
وهک یا دوه بوو،
مینا وه بوو،
من ژ عه مر
رۆک ئوندا کر.

< > < >

دقین دهقیقه،
ته مام وهک ههقن،
ئوسازی دهقه
ئوسازی سه حهت،
لی باوار نه که،
وهکی ئوسا بوویا
ئهزی دین بووما.

مه ری

مهزل بهر من
بی سه رۆبن
ئهز سه ر پیوی
مه رقی عه گید،
ب گاڤی خوه
وی دپیقم
نه ب مه تر.

< > < >

گهر کهل و بین تیم،
ب دلج دین تیم،
شهکا من نه شکین.

ژیین

ئهز قان راکیتی
په رکویر چی دکم
ئهزم نه رده وان
ئورتا عهرد، عه رشا،
ئهز دبم شهمدان
ل شهقه ره شا،
ئهز قان دۆرگه را
ل هه قلدو تینم،
دنترینم،
هه ما ویدازی
عه مر دیینم.

شیرهت

باز وه که سیتسد سال عه مر دکه ،
 باسکتی باز هه نه
 و باز دفه ،
 ره پیشکتی گووزی کوور عه ردیدانن ،
 گووز ته برژی پرتتر
 دنئی دمینه .
 گهر مایین نیتته ،
 کوور عه ردیدا به .

<> <> <>

گه لو سهر ماریت
 قهت دهنگز هه نه ؟
 خازل هه بوونا
 منئی قه یکا خوه
 هلدا ، بچوو ما .

<> <> <>

هه فراهه پیشیا من
 ری ، درب خوبا ناکه ،
 ئەز دچم پش خوه قا نانه پیرم ،
 چ دبه برا بهه ،
 سهر بیه ئەف ئوغره ،
 ئەز دچم ته عقی راموسم .

پایز

پایز ...
 ژ عه سمان هیتسر دبارن
 سهر دنیا زهرین .
 هیژا ژ داری
 به لگه ک هات خاری .
 دنیا سهر به لگتی ژتیریندا دگری
 عه مرئی وی ئەو بوو ، جارکتی هات دنئی
 ته ک بوو خه مله کتی
 ل به دهنای وی .

ئهمه ک

وهخت دپیتم
 ب کرنئی خوه ،
 نه ب سه حهت ،
 ئەمه کتی خوه
 نه ب دهقه .
 ب وان دهما

یئی بوون زه مان
 عه مرئی مندا ،
 ب وان رۆژا ،
 یئی ریچ هیشتن
 بیرا مندا .
 لی رۆژی دن
 نه یئی من .
 و خوه زیبا من
 ئەوی عه قدی ،
 کو رۆژنه مه
 پیشانا وی ،
 وهخت وه که هه ف
 حه ساب دکن .

دوعا سبئ

سبه یه ...
 ئەز دوعا خوه دکم .
 دخازم ئیرۆ رۆژی خوهش به ،
 سهر داری
 دوومه قه سک بستره ،
 دخازم کاوا خوه ببینم ،
 دخازم به عسی خیر بستینم ،
 نا ف وانا ،
 داخازا لاپه مه زن
 «کور دستانا ئازا»
 دخازم عه دلایی به دنئی
 چه عقی دایکا زاها به
 تو کولفهت دنیدا بی نه به ،
 شه رژی بی بیر کرنئی .
 دخازم تشته کی ئوسا بکم ،
 کو هه قال هوگرا ته ف شا کم .
 دخازم کووچی زا ره زه ف بن
 نه هیلن مالدا ئەز هیتسا بم .
 دخازم دایکا من تم هه به
 و ئیدی پیر نه فه .

نه گه قتیمه

نه گه قتیمه ،
 نکارم هه رپۆ ،
 ریکتیدا هه یم ،
 گهره داگه یم
 گهر ری بوو پینگه ،
 تۆز لی رادفه .
 نکارم ره حهت
 جیی خوه دا پروونیم ،
 گهره بگه یم ...

ثاف گۆلادا ما
زوو گهنی دقه.
نه گه قتیمه،

رهخ به ده وارارا
نکارم هریم،
و لی نه نیتریم.
شو خوله کی قهت
نه بی من بهژی،
زوری تهف دقم،
منرا یهک نینه،
کو مهرقی دنی
چ حالیدانن،
چرا دگرین
چرا دکهنن.
چنه خه می وان،
چرا بیخه من.
نه گه قتیمه،

دکه قمه جی
کیتلهک، کیتلهک خوه
وه لدگه رینم.
دکه قمه ثاف
فکر متالا
چرا نه و که چا
نیرو دگریا،
چرا قییتنامی
ددن بهر بزومبا،
چرا نازایی
نادنه کوردا.
نه گه قتیمه
ئوو بوی فان خه ما
نکارم رازیم.

که دا من

که فر سهر که فر
که فر سهر که فر،
ل ئورتی چه ری،
دیوتر داتینم.
دلۆپ په ی دلۆپ،
مینا قورقوشوم،
دنقته ثاف
خوودان ژ عه نیا من.
ب دهرد، ب شایوون،
ب که تن رابوون،
ههری و ههردهم،
ب خه م و بی خه م،
دیوتر داتینم.
ئهو ی دیواری

چقاس بلند کم
ئه زیزی پیرا
ئه وقاس بلند بم.

دهستی من

پینج پیچی، مینا پینج پاردنیا
چووک، مهزن مینا دهستی همیا.
تفاقن و نامن.
رۆزی پاک و خراف
تهف من چا برا.
نازکن خوه شبه ختا.
تقنگ و باروود نه دینه،
نهژی خوون سهر واندا رژیایه.
قهله می حز دکن
و خوله بی.
حز دکن
زلفی زه ریا را بلین
دهستی پسما ما بگویشتن،
بن پرا ئورتا من دوستا.

دهنگی من

گورینا عه ورا
و خورمینیا وان
کو بهرق قه ددن.
خوشینیا چه ما
ل ناقا زانگا،
قوورتینیا میترخاس
مهیدانا جهنگا.
دهنگی بلووره،
دهفی و زورنی
تهفی ههف بوونه
و بییه دهنگی من.
له ما نکارم
هییدی خه فر دم.

قالبی من

کولهک ژ خوله بییا
سپپانی خه لات،
کولهک ژ ناقا
زاب، دجله، فهرات،
تهف ههف سترانه،
ههقرا هوونانه،
سهر باباگورگور
قملاندنه،

و بییه قالبی من.

بهربانگ

ئیقارای هییدی
ب ئاپنجیی رهش
دنیا تهف نخامت.
تهری بوو سلتان.
ژ نافت وی تهری
دهنگی سفی تی.

< > <

که چ بوویی کهزی
چه عقی رهشبه لهک
دنی دنهتیرین

ب خه م
ئوو بی خه م.
که چ بوویی کهزی
من ته نهتیری
ئوو بوویی هوزی.
بوویی زیارهت
وه که لالسه،
بوویی چه باندن.
ههردو چه عقید رهش
بوونه دو چرا
بهر ته فیکه تن.
خوهی مرار بووم
بوومه زیارهتشان.
و چا زیارهتشان
که فری زیارهتی،
ترس و خوف دلدا،
رجاف سهر لیثا
گهردن راموسا
مینانی که فری
زیارهتیی سار،
ته توجاب نه دا.

< > <

شهف چقاس دچه
شکلئی ته بهر من
هی زه لال دقه.
دهنگی ته هی باش
تهسه له دقه

ئوو گوهی مندا دیسا دکه نی.
پیور و میتزئی ئیدی چوون ئافا
دخوه زم رازیم
چه عقی خوه دگرم،
و بیرا خوه دا ژمارئی دکم:
یهک، دودو سسی،

پینجی شیست، چه فتی.
ئوو بیرا دکم، کا کوفا دهرتی.
هه و پی دحه سم
دیسا جه م منی،
دیسا دقیزی، دیسا دکه نی،
دیسا ب که نئه شقی،
زهفت دکی خانی.
شریکی منرا، تا سقی رۆنبه
ئوو چقاس شهفه،
حالی مه نهفه.

کو ته دبیم

دلی من دکه
سینگ بقه لیشه،
ژ ور ده رکه فه.
لنگئی من ئیدی
گوه ناده من،
ژ جی دلشه،
ئه ز له ز دکه قم،
وهخت نه گله دبه.
ئهف باغ گول دده،
که فر - کوچکزی
عه مر وهر دگره
خه لقی دؤرا من
تهف من مه تهن،
خوه عه جه بمایی
من تری دبیم،
کو ته دبیم.

< > <

گافه کی پیشدا
ئه م تهف دگه ریان،
ناکا وی باران، ئیدی ژ سؤقاقی
ریچا مه دشۆ.
ریچ هه بوو

تونه.

لی کا نه و باران،
وه کی بکاربه
ریچا تهف بشۆ.

< > <

که چه که کهزی
ب چه عقی خوه رهش،
منرا به شری،
سزینا دهست خوه
ئاقتیه جه م من
وهه قراز بهزی.

هلکشیا سهر قاش،
هدهرهنگا سیری
سهر عهسمانی شین
کهسکه سۆر قهگرت،
خوهژی بوو هه بکهل

<> <> <>

تو بچووکى
و کوچکى
تو ناگرى
لئى دگرى،
دل شهوتى
جان پرتى.

خوهدا ههلیيام
بئ دهنگ کهلیيام،
روح من گهرم بوو
دل من رهه بوو،
حوب و نهقین
من بوون میتقان
خهوتد شهقا
ژ من بریان.

قیزا کوردا

ناخ، قیزا کوردا، بهدهوی، بهدهو، بهدهو وهک هۆرى،
وهکه ته بهدهو کهسى نه دیتیه ل تو وهلاتى.
وهکه ته بهدهو، ئوسا زار شیرن، ئوسا روو ب کهن،
سووره تئى ئوسا نهو سووره تئى سۆر، سپی خالخالى.
چه عقید ره شهلهک تئى خوب، ناگر، نهو بریئ قهیتان
رهش گولیئ سهر مل، عه نیگا که قهر، سینگى زهر
زۆزان،
گهرده نا قهر قاش، لیقئى وهک کاغعت، درانئى مرجان،
کهسى نه دیتیه ئوو نه بینایه ل سهر تو عهردان.
میزه دکم نهز وئ بهژن بالا ته و دبم مهلول،
ب تیرئى ناقریا، به شه رئى گولهوور ته لاپ کرم قوول،
مالئى خوه ددم، سهرئى خوه ددم، مرن من قه بوول،
ته نئى نازا بى، ههر بهخته وهر بى، ب کهن و شا بى.

<> <> <>

دهوله مه ند بووبى
و پر مه رد بووبى
هن دلرهم بووبى
هن نهقین دا بئ،
ته تشتهک نه هشت
سهقا قئى رۆژئى

<> <> <>

عهورئى رهش توپ بوون

سهر نه له گه زئى.
نهو تو هیرس که تئى.
ل نه له گه زئى
باران دباره.
دگریبى دیسا.
رۆ دچه ئاڤا،
هه چه گه قه ز بوو.
مه لولئى ناکا.
سقه،
شه مس په نجه
ئاڤیتنه هه چه.
به شه را ته یه.

لسهرئى هه چه بن په نجئى ته عقیئى
به رفئى برقى و شهوق دا دنئى،
درانئى ته نه،
ئوو تو دکه نئى.

<> <> <>

ریا ئورتا دلا
یا لاپه دریزه،
ریا ئورتا دلا،
یا لاپه کنه،
ئه ز - تو ته قایی
لسهر وئ رینه،
به رب هه ف تئین نه م.
رئى پر دژواره،
یازى خه دهره،
لئى مه نابه خه م.
یهک مه کهل و بین
سهر گهرم بئ سه بر،
یهک هیئدی هیئدی،
حه مدئى خوه بئ خه م
به رب هه ف تئین نه م.

گافا حز دکى

تو ب چه عقیئى خوه
ب وان چه عقیئى رهش
گازى من دکى.
ب دران مرجان
ب دهقئى دکان
گازى من دکى.
پیچیبئ موومان
تو بلند دکى
و ب وان پیچیا
گازى من دکى.
تو من حز دکى.

سهیر

هیڅ مه دپینه» .

سوفه ت

کوندا پال دایه
خهوا من نایځ،
کانییا رهخ کونځی،
هیڅ رانه زایه .
بن دهما شقین
کول گوهریځی
بلووری دخه ،
هیډیکا دستری .
«هوپ له یلی هیڅه فایه
شهوقی دا دؤر مالایه» .
هیڅا چارده شهف
خوړی سه دکه
و دبه شره .

باهاره، ئیڅار،
دؤر من کهړ لاله ،
باژار پال دایه و دهپنځه .
هیڅا کهړ خوردا
خار بوویه سهر من
لووری دپیڅه ،
لیځ خهوا من نایځ
ئه ز دچم، دچم،
ل بهر گوهری من
دهنگی فاگونځی،
یا کو تو بری ،
حه فکیځی که نځی
ته بی بهر گری .

هیڅیا ته مه

<> <> <>
داره کی رزی
که تپوو جه وی،
توو ژتیرا بووبوو
کولا بچه نگی،
لیځ ناقیځ تهو یهک
زه عف تموول نه کر،
هات بهر پنگری،
برنجی خوه رادکه،
گه له کی هیځس بوو،
که فدا بلند بوو،
دار ویدا ناقیت...
و ربیبا خوه دا چوو .

دهم دبه دهوران،
گاف قورنه، زه مان.
کو هیڅیا ته مه،
دهقیغه ئوسا
هیډی دمه شه،
دل بهر تال ناکه
دپشه، دماشه .

<> <> <>
به له کی که چووک
که تپوو چه علی
و خوه فه دشارت
ژ تیره نجی ته عشق
ته وی نزانبوو،
وی فه عم نه دکر،
وه ختا بهاره
به رفا سالا پار،
گه رهک بجه له،
گه رهک ئوندا به .

<> <> <>
تو گول و نووری .
هه ما ژ وی نووری،
کوژ هیڅی تی،
کوژ پوی تی،
ژ پیور و مه زن .
وه که و انازی
ئاگر ئالافی،
وه که و انازی
ئیشق پونایی
توو وه که و انازی
نیځیک و دووری .

<> <> <>
باران ل سهربان
نهرم دهفی دخه،
ئه ز هیڅییا ته مه
زانم تویی بی .

<> <> <>
من که چ هه میځ کر،
چه حقیډ ره شبه لهک دخاست راموسا .
شهف هیڅه رډ بوو .
وی دهستی من گرت
و هیډیکا گوت:
«سه بر که، شهرمه،

تو پر راستگویی
و تویی راست بیژی...
کو من حز ناکي.

< > < >

ناکا پازایی.
ئوو بژانگئی رهش
پهی رۆژا دریتژ
ب حوب و حسرهت
خوه ههفت پیچانه.
خهوا من نایی
دخازم ناکا
بیتمه خهونا ته،
لی نزام چاوا.

بمبارهک به

بمبارهک به،
بمبارهک به،
عهیدا ته.
بهخهختهواری،
خوهشبهختی به،
ئاخرییا ته.
وهتهنحزی،
پیشقاچوون به
ههر رییا ته.
تهک ب دل به،
بی دهرد - کول به،
حویا ته.

بکهنه

دبهیبی، نهگری
هیسه شۆرن،
حهیفا چهعقی ته.
نهگری،
بکهنه!
برا دنیا تهف
ببهی کهنی ته
ئوو بهختهوهر به.
کهن زهعف ل ته تی
بکهنه!
وهختا گری لازمه
ئوو عهمری شا به.
بکهنه!
وهختا رۆژه چهتنه،
رۆژی هیسا به.
بکهنه!

وهختا تول تهف منی،
بکهنه!
وهختا جهم بهکی دنی
ههر تهنی نهگری،
بکهنه، شا به.

بیرا تهدانه...

هیف که ته بن عهور
بیرا تهدانه.
پایزا تهفنکر
بهر پی من و ته
ب بهلگی دارا
ئهمهنی چی دکر،
بایی دین زوو زوو
نهخش دگوهاستن،
هیفا چاردهشهف
رۆنایی دکر
سهر مه و تهقنی.
هیف که ته بن عهور
بیرا تهدانه?...

< > < >

خوهزل فر بییان
ئهم قی بارانی
تهف بگه ریانا،
خوهزل فر بییان
بهر قی بارانی
ئهم تهف شل بوونا.

خوهزل فر بییان
کنج شل بوونا ههف
ئهم بکهنیانا.

< > < >

ل عهزمانی تاری
عهورا ههقدو دا،
بروسک بوو شریته خوه دا ئورتا وان.
هیسره عهور گریان
هیسره بوون باران
سهر مالتید باژیر،
سهر سۆقاقادا
ئوو ل سهر دارا.
تهعقیژی سبه
دنی راموسا
گۆ: «ته سهحدهت به».

< > < >

ته هیشت و چوویی

تهک گومانهک ما ،
کو بییی خه ونی .
شه فا رهش دریتز ،
هات و ده ریاز بوو ،
دلکه فر بوویی ،
ته مامییا شه قتی
نه هبیشته ته ز رازیم .

باهار

باهار
ل پالا گوندی مه قاتا تی ،
پیشیی بهرف چاوا کونه کی رزی
هه ف دپز نه ،
پاشی قالچیچهک بن بهرفی ده رتی ،
په پرا ته عث بنه قدشا دۆری دهوونه ،
سه رزه ر په ریپ منی نا قتی داتینه
ب حوب و حسره ت
دخه ملینه وان بهر و بهستان ،
باهار دبه سیار
دنیا رۆنکری بوئا وی مه دیدان .
مه دیدانا له جی
یا حنارتنی ،
و بهر پالا چیی
جهو - کانید سازیه ند
«جریدی» لی دخن ،
بن وی ناوازی هیمننا جه ژینی
ته بییه ت هار دبه ،
بییی جه مدی خوه دکه شه چه رخی
و دره قسه ،
بشکوکی دارا
مینانی مه مکی
قیزی گهیشتی
ئوسا دین دبن
کو دبشکفن و کولیلک ددن .
مه رف هوندوردا ئیدی تاپ ناکه ،
دل لی ته نگ دبه ،
دهرفا دخوزه ، هه وی دخوزه ،
دلی ، ته تری ، ئیدی ئافاش بوویه
ل خوه دحه سه ،
دبسا دله زه
لی لییه هه ره ، ژ ته بره شه
ژ ته ببه زه .
باهار ل پالا گوندی مه قاتا تی ...

<> <> <>

زانی چ دبیرم ،
گا فا که ر دبم .

نزانی ؟
که ر به
ئوو گو ه بده من .

داخاز

ئه ز دخازم هه ررۆ ، هه رتم
بهرف بباره سو قاقا مه ،
خوه زییا منه ، تم ببینم
کولییی بهرفی سه ر گۆری ته .

ئه و کولیانا بهر چه عقی من
دبن کولیلک ، گول و سو سن
دبن چیچهک ، به بیوون ره نگه نگ ،
ئوو دکه نن منرا بی دهنک .

<> <> <>

ئه ز و بهرفیقا
هه قدو دکه نن .
ئه و ل پیشیا من
تویپ پاتسقی سپی رادخه ،
ئه زژی
دپیشم وی ب گاقی خوه .
ریتچا لنگازی
سه ر دکم نیشان ،
په ی خوه دنه پیرم
کا ؟ کونه نیشان .
عه جیبا قه رقاش .
کولییی بهرفی خوه من فه ددن
ئوو دزی منقا ،
تویپ پاتسقی ته زه رادخن .

که نی ته

تو ئوو بهرفیقا
که تنه حوجه تی .
بهرف کولیا په ی هه ف
ل ته وار دکه ،
دل هه په زلف و باسکی رهش
زه فت که ،
ته پۆر سپی که .
خوه ده ست بی دکه ،
خوه ژی تاپ ناکه .
ده توژی تویی
ب به شه ر ، ب که ن ،
بی خه م و بی ره عم ،
وی دحه لینی .

دکی ئاف هیتسر سهه خوهدا تینی،
ئوو پی دکهنی.

< > < >

گولا گول دا،

بلبل میتان،

ههقدو شا بوون

قئ باهاری.

دلا گول دا

ههقرا کالیان،

ههقدو تا بوون

قئ باهاری.

ئاف فان گولا،

ئافا فان دلا

ئهز تو جهه ههف،

ههف دوور قیتسیان.

ئهه شهوتین،

کسه گهرم نهبوو

مهرا سار بوو

قئ باهاری.

دهرگیتسیا کوشتی ب خوَف و هیدی
نیزیکی مهیت بوو.

ئهوی عه جیمای دۆر خوه نهپیری،

(دنیا بوو کهقر)

چه عه لئ فره بوون، گه وری تزی بوو،

لیف لئ له رزی.

دنیا منا بوو ل بهر چه عقی وی،

ئهو ما و جنیاز...

ئهو ما و جنیاز...

یه کزی ئه و مرز،

کو ههردویا تهف، بو خوه هوونا بوون،

و قا به تال بوو...

میل بوو سهه مهیتدا

لیقئ مچری، سووره تی سار، خون،

حسرهت رامووسان.

پاشی ب فهسال قه ما بهر کشاند،

جۆتی رهش گولیا برین دانه سهه،

تقنگا بوو بوو داره بهست هلدا

بهر ب چیی ریکهت.

مهشقا پیشمیرگا

مه مالدا هیشتن

ژن، خوشک و مندال

مه مالدا هیشتن

دی، باف، پیر و کال.

سیلح هلدایی

که تنه بهستان

بو ته، کوردستان،

بو ته، کوردستان.

ئهف چیا بید بلند

مهرا مال و جی

ئهف نه والید کوور

کرن قه له چی

عه مرئ خوه ددن

فیرزی، ره حهت

تهک تو ئازا بی

ئازا بی جماعت.

ئهف چهک و سیلح

مهرا بوون هه قال

کو قه یید و زنجیر

تهف بن به تال

شهه دکن شهف رۆژ

قان دهشت و راستان،

ههر تو سهه رهست بی

ئهه ژین حز دکن

عه مرئ عه شق و شا،

لی ژ مرئی

کلاما بهرفی

شهفه، هیقه رۆن،

دۆر مه کهر لاله،

عه سمان قنجلیه و دره جفینه،

ئهز، تو تهف دچن

بی دهنگ گوو ددن

چرکینیا بهرفی

یا ژ بن لنگی مه

مهرا دستره.

ری

پیشمیرگ هاتنه گوند

مهیتتی خۆرته کی ل داره بهستی سهه ملی وان بوو،

سیری بوو برین.

و خوونا گهفه ز توو نچک ته مۆزی،

دیم، قپک و سینگ

سۆر رهنگ کر بوو.

به عسا نه بختیری مینا برووسکی

به لا بوو ل گوند،

گوندی بوون گوڤهک دۆرا مهیتتی خۆرت

شینا خوه کرن.

رۆ په شموورده، هیتسر په یا بوو گیللی،

عه سمانی گافکی پیشدا هیتشین بوو،

سۆر گهفه ز وه رگرت.

لی قا نشکیڤا

گوڤهک بوو دو جییا،

تهفن: تهون
 تری (من تری) (ته تری): له من وایه، له تو وایه
 تفاق: یه کگرتن، یه کیتی
 تمول (ع): تامول، تهحه مول، بهرگه گرتن
 تم (ت): هه میشه، هه موو کاتی، هه رگاش
 توپ بوون (ت): کویونه وه، کۆکردنه وه، جفاندن
 تیرهنج: تیرۆژ، تیشکرۆژ، تیررۆژ

ناکن شایشا
 ئەگەر لازم به
 ددن جان و لات
 بۆ ته کوردستان،
 بۆ ته ئەی وه لات.

فهرههنگۆک

(ج)

جماعت (ع): گهل، میللهت، خه لک

(چ)

چا: چاوا، وهک، وهکوو، مینا
 جهه (ع): لا، کن، نک، رهخ، دهف
 چهتن (ت): دژوار، زهحه مهت، تووش، سهخت
 چهعل: چال، چال
 چقاس: چند

(ح)

حافا (ع): که نار، رۆخ، قهراخ
 چه ری: فور، گل
 چه فکیژی: چه به کژی، توژیکیش، بریکیش، که مه کژی
 چه لییان (چه لییام) (ع): توانه وه

(خ)

خوودان: خویدان، عه رهق، خوناو
 خوهلی: خۆل، ئاخ، خاک
 خه دهر (ع): خه تهر، ترکه
 خراف (ع): خراب، نه باش
 خازل: خوهزی، خۆزگه، بریا، کاشکی
 خه قهردان (خه قهر دم): قسه کردن، په یقین، دوان،
 نشته عالی

(د)

دهبیتی: ده بیستی
 دین: شیت
 ده رگیستی: ده ستگیران
 دیم: روومهت، روو، ده موچاو
 ده نگر (ت): زه ریا، ده ریا، به حر
 دوعا (ع): دوعا، نزا، پارانه وه له خودا
 دوومه قه سک: په ره سیتلکه، چه ججه جک، (کلکی وهک
 مقه سه!)

ع (عه ره بی)، ت (تورکی)

(ئ)

ئازا: ئازاد
 ئورتته، ئورتا (ت): ناوه راست، نیوان، له ناو
 ئوندا بوون (ئوندا به): ونیون، گومیوون
 ئوسا: وهسا، وهها، ئاوها، ئاوهها، ئاوا
 ئەله گه ز: چیا به که له کوردستانی ئه رمه نستان
 ئیشق (ت): شهوق، تیشک، رووناکی

(ب)

برا: بلا، بلا، با
 به لگ: بهرگ، گه لا، په ل
 بشکفتن (دبشکفتن): بشکووتن
 باباگورگور: ناوچه به کی گرنکه له شاری که رکووی
 کوردستانی خواروو، به چاله نه وته کانی به ناوبانگه
 باهار: بههار
 به زین (به زی): پاکردن، هه لاتن، ره فین
 به شرین (به شری) (ع): زه رده خه نه گرتن، بزه،
 روو خوشی
 بمبارهک (ع): پیرۆژ
 به دهو: جوان، چه له نگ، خوه شک، رند
 بی: بیوه ژن، ژنه بی

(پ)

پیشمیرگ: پیشمه رگه
 پیچی: تلی، تبل، په نجه، قامک
 په شموورده: په ژمرده، په ژمردوو، سیس، ژاکاو،
 چلمسی

(ت)

ته عف: تاف، تاو، هه تاو. رۆژ، خۆر

- (ر) کال (ع): پیر، کههل
کولم: مشت، مست
کۆن: رهشمال، دهوار
کنج: جل، رهخت، جلویهرگ، کهلویهل
کولفته (ع): ژن، پیرهک، ئافرهت
کوور: قوول
- (گ) گهوری: گهروو، قورگ، ئهوک
گولم: قوم، پر به دهم
گوفاشتن (بگوفیشن): گوشین
گهلی: دۆل، نهوال
- (ل) لشین (دلشه): جوولانهوه، بزووتن
لهز: پهله
لاپ: زۆر، به به کجاری، هه ره (وهک هه ره گهوره)
لهج (ع): شهر
لهما: بۆبه، له بهر ئه وه
- (م) مینانی: مینا، وهک
مووم: مۆم
- (ن) نتراندن (دنترینم): خه مالاندن، نه خشاندن
نشکیتقا: ژ نشکاکفه، له پر، له ناکاو
نهوال: دۆل
- (و) عهید (ع): جهژن
عه دلایی (ع): ناشتی
عه ور: هه ور
- (ه) هه یقیا ته مه: چاوه پروانی تۆم
هه یف: مانگ، هه یف
هه یسا بون (هه یسا بم): ئیسراحت کردن، پشودان
هۆری (ع): حوری، ژنی جوانی ناو به هه شت
هه یسر: رۆندک، فرمیسک، ئه سربن، ئه سر، سروشک
هه یس: تووره.
- (ز) رازان (راژیم): خه وتن، نووستن، نفستن
رامووسان (رامووسم): ماچکردن
رۆ: رۆژ، تاو، تاف، هه تاو، خۆر
ره ییشک: ریشه، رهگ و ریشه، رهه
ره جفین (دره جفینه) (ع): له رزین، هه ژان
- (س) زاها: زوها، وشک
زه لال: روون
- (ش) سقی: سبه، سبه ینی، به یانی
سوقاق (ع): کۆلان، کووچه
سه فا: بۆ، له بهر، بۆ خاتری، له پیناوی، سه بارهت به
سپانی خه لات: شاخیکه له کوردستانی سه روو
سیلح (ع): چهک
سه حهت (ع): سه عات، ساعهت
سه کردن: سه ح کردن، ته ماشا کردن، وردبوونه وه
- (ش) شل: تهر
شه مدان (ع): مۆمدان، شه معدان، جیگه ی دانانی
مۆم
- (ع) عهید (ع): جهژن
عه دلایی (ع): ناشتی
عه ور: هه ور
- (ف) فه عم (ع): تیگه یشتن
- (ق) هیقیا ته مه: چاوه پروانی تۆم
هه یف: مانگ، هه یف
هه یسا بون (هه یسا بم): ئیسراحت کردن، پشودان
هۆری (ع): حوری، ژنی جوانی ناو به هه شت
هه یسر: رۆندک، فرمیسک، ئه سربن، ئه سر، سروشک
هه یس: تووره.
- (ک) که ثر: به رد، سه نگ، کوچک
که سه که سوور: په لکه زه یینه، په لکه ره نگینه